

השאלה הערבית - בלי דרמטיות

פרסום ראשון: *The Jewish War Front* (London: G. Allen & Unwin, 1940)

שפת המקור: אנגלית

א

הפיכתה של ארץ-ישראל (למדינה יהודית) יכולה להתגשם במלואה בלי לנשל את ערביי ארץ-ישראל. כל ההצהרות הנפוצות בניגוד לכך אינן נכונות בהחלט. טריטוריה, המשתרעת על פני למעלה מ- 100,000 קילומטרים מרובעים, והמאוכלסת לפי הצפיפות הממוצעת של צרפת (78 תושבים לכל קילומטר מרובע), מסוגלת להכיל כ-8 מיליון תושבים; לפי הצפיפות של שווייץ (104) למעלה מ- 10 מיליונים; לפי הצפיפות של גרמניה או איטליה (140) - כ- 14 מיליון. היא מכילה היום, אם נימנה בכלל תושביה את הערבים, היהודים והעבר-ירדנים, קצת למעלה ממיליון וחצי נפש. נשאר עוד מקום פנוי בארץ-ישראל כדי לקלוט את רוב תושבי הגטו של אירופה המזרחית-המרכזית - את רובן של חמשת מיליוני הנפשות - בלי להתקרב אפילו לצפיפות המתונה של צרפת. אלא אם כן יעדיפו הערבים מרצונם לצאת את הארץ - אין להם כל צורך להגר.

מוטעית גם הטענה, שאם יהיו הערבים המיעוט במדינה בעלת צביון מכריע, הרי יהיו הם נתונים לרדיפות ולדיכוי. פחות מכל זכאים לחזור על טענה מופרכת זו מחברי "הספר הלבן" משנת 1939. כיון שהם מבטיחים לנו, כי היהודים, שנגזר עליהם להישאר מיעוט בארץ-ישראל, ביחס של 1 ל-2, ללא זו בלבד שלא ידוכאו, אלא אף ייהנו מתענוגות "הבית הלאומי היהודי", איזה יסוד יש להם לטעון, שבהיפוכו של המצב יומט אסון על הערבים? מחברי "הספר הלבן" היו נוהגים הרבה יותר במידת-ההגיון אילו הציעו למיעוט הערבי אותן הערובות, הנחשבות בעיניהם למספיקות, כדי להבטיח את טובתו של המיעוט היהודי.

מגוּחַךְ הוּא לְהַנִּיחַ, שְׁמִיעוּט אֶתְנִי הוּא תְּמִיד וּבְכָל מְקוֹם מִיעוּט מְדוּכָא. הַהֲנַחָה אֵינָה נְכוּנָה. הַסְּקוּטִים שֶׁעֲזְבוּ אֶת סְקוּטְלַנְד וְהוּולְשִׁים שֶׁעֲזְבוּ אֶת ווּלְס מְפּוֹזְרִים בְּכָל רַחְבֵי אַנְגְלִיָּה, וְעַם זֹאת לֹא רִמַּז אִישׁ עַל כֶּךָ שְׁזַכוּיּוֹתֵיהֶם קוֹצֵצוּ. תְּנוּ דַעְתְּכֶם עַל מִצְבֵּם שֶׁל בְּנֵי הַמִּיעוּט הַקְּתוּלִי הַדּוֹבֵר צְרַפְתִּית בְּמַחֲזֵז הַמְעוֹרֵב אוֹנְטְרִיו שְׁבַקְנָדָה; אֵין הֵם מְדוּכָאִים שֶׁם כָּלֵל וְכָלֵל. רוּסִיָּה הַסּוֹבִיֵּיטִית הִרְבֵּתָה לְחַטּוֹא אַךְ אֵין אִישׁ יִכּוֹל לְהַכְחִישׁ שְׁמִיעוּטִיָּה הַאֲתֵנִיִּים נְהִיִּים מְסַטָּטוּס שֶׁל שׁוּיּוֹן סְבִיר מְאֹד – עַד כִּמָּה שֶׁאֲפָשֶׁר "לִיהַנּוֹת" מִמַּשְׁהוּ בְּאוֹתוֹ הָאֲקֻלִּים הַפּוֹלִיטִי. צ'כּוּסְלוֹבְקִיָּה הִיְתָה מְדִינָה לְמוֹפֵת מִבְּחִינָה זֹז; וְכֶךָ הִיא גַם פִּינְלַנְד הַיּוֹם, שְׁבָה נְהַנָּה הַמִּיעוּט הַשׁוּודִי מִמִּצְבַּ טוֹב יוֹתֵר, מְכַמָּה בְּחִינּוֹת, אֲפִילוֹ מִמִּצְבֵּם שֶׁל הַסְּקוּטִים בְּבְרִיטְנִיָּה הַגְּדוּלָה. מוֹבֵן, שֶׁשׁוּם דְּבַר אֵינוֹ שְׁלֵם בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת עֲלֵי אֲדָמוֹת, וְאֵין סְפֵק, שְׁנַעִים יוֹתֵר לְהִיּוֹת רּוֹב מֵאֲשֶׁר מִיעוּט, אֲפִילוֹ בְּתַנָּאִים הַטּוֹבִים בְּיוֹתֵר שְׁנִיתֵן לְהַעֲלוֹת עַל הַדַּעַת; אֲבֵל אֵין מִשְׁמַע הַדְּבַר, שֶׁהַסְּטָטוּס שֶׁל מִיעוּט הוּא בְּכָל מְקוֹם וְתְּמִיד טְרַגְדִּיָּה. כָּל עַם גְּדוֹל יֵשׁ לוֹ רִסְיִים מְרוּחָקִים, הַמְּהוּוּיִם מִיעוּטִים בְּמִדִּינּוֹת אַחֲרוֹת: הָאֲנְגְלִים בְּדְרוּם אֲפְרִיקָה, הַצְּרַפְתִּים בְּקְנָדָה, בְּלִגִּיָּה וְשׁוּיִץ, הַגְּרַמְנִים בְּכָל קְצוּי עוֹלָם. מִצְבֵּם תְּלוּי בְּמַשְׁטֵר, כְּשֶׁמַּשְׁטֵר הוּא הוֹגֵן יִכּוֹל הַמִּיעוּט לְהַתְּקִיִּים מִתּוֹךְ נַחַת-רוּחַ סְבִירָה. אֵין לְעוֹלָם כָּל זְכוּת לְהַנִּיחַ, שֶׁהַמְּדִינָאוֹת הַיְהוּדִית אֵינָה מְסוּגֶלֶת לְהַקִּים מַשְׁטֵר הוֹגֵן כְּאוֹתוֹ הַמַּשְׁטֵר שֶׁהוֹקֵם עַל-יְדֵי הַמְּדִינָאוֹת הָאֲנְגְלִית, הַקְּנָדִית אוֹ הַשׁוּיִיצִית, כְּכֹלּוֹת הַכֹּל, הִרִי מִמְקוֹרוֹת יִשְׂרָאֵל לְמַד הָעוֹלָם, כִּיֶּצֶד עֲלֵיו לְהַתִּיחַס "לְגַר אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיךְ".

רַק בְּמִקְרָה אֶחָד טְרַגְדִּיָּה הִיא לְהִיּוֹת מִיעוּט: זֶהוּ מְקָרְהוּ שֶׁל הָעַם שֶׁהוּא רַק מִיעוּט, בְּכָל מְקוֹם וְתְּמִיד מִיעוּט, מְפּוֹזֵר בְּקֶרֶב גְּזַעִים זָרִים, וְאֵין לוֹ אֶפְיִנָּה אַחַת מִשְׁלוֹ עַל פְּנֵי כְדוֹר הָאָרֶץ, וְלֹא מוֹלַדֵּת שְׁבָה יִמְצָא מְקַלֵּט. לֹא כֶּךָ הוּא מִצְבֵּם שֶׁל הָעֲרָבִים, שִׁישׁ לֵהֶם אַרְבַּע מְדִינּוֹת עֲרָבִיּוֹת מִמְזַרְח לְתַעֲלַת סוּאֵץ, וְעוֹד חֲמֵשׁ אַחֲרוֹת מִמְעֵרֵב לְסוּאֵץ. אַחַדוֹת מֵן הָאֲרָצוֹת הָאֵלֶּה כִּבְר הִגִּיעוּ לְעַצְמָאוֹת, אַחֲרוֹת – עַדִּיִן לֹא זָכוּ לָהּ; אֲבֵל בְּאֶף אַחַת מֵהֵן לֹא מְדוֹבֵר אֵלָּא בְּרוֹב עֲרָבִי; כָּל אַחַת מֵהֵן הִיא כִּבְר מוֹלַדֵּת לְאוֹמִית עֲרָבִית.

ב

יהא זה בחזקת שעשוע-סרק, אם נחבר, בשלב זה, טיוטת-חוקה בשביל ארץ-ישראל העברית לעתיד לבוא. אבל יתכן, שכמה בני-אדם מודאגים בכנות ממה שעלול לקרות לזכויותיהם של ערביי ארץ-ישראל, אם תיהפך הארץ למדינה יהודית. יש ביכולתו של המחבר לתת להם, לכל הפחות, מושג מה על מה שהיהודים עצמם מתכוונים לעשות בעניין זה כאשר ייעשו לרוב וכאשר ארץ-ישראל תהיה למדינה בעלת ממשל עצמי; אפשר שבני-אדם אלה יירגעו, לכשיוודע להם, מה דמות לחוקת ארץ-ישראל לעתיד לבוא חוזה לא האגף המתון, אלא דווקא האגף הציוני המכונה "קיצוני". הקטעים שיובאו להלן צוטטו מטיוטה שעובדה על-ידי האכזקוטיבה הרוויזיונסטית בשנת 1934, כך שאפשר לומר, כי כאן מתגלה "הגרוע ביותר שיכול לקרות" לערביי ארץ-ישראל. הטיוטה איננה תכנית רשמית, ואין המחבר מוכן להגן עליה על כל היבטיה. אף-על-פי-כן, הרי היתה זו פרי עבודה רבה וקפדנית; מחבריה עיינו במבחר גדול של תקדימים, והם נועצו במסמכים, שהתייחסו אליהם בכבוד רב בימים, שבהם היתה האינטליגנציה של אירופה המזרחית-מרכזית שכללה אז גם את רוסיה – מוקסמת מתורותיהם של הסוציאליסטים האוסטרים על "מדינת הלאומים": ספריו של רודולף שפרינגר, הפרוטוקולים של קונגרס המפלגה הסוציאל-דמוקרטית האוסטרית בברין, החוק ההונגרי המצויין משנת 1868 על השימוש בלשונות המיעוטים בהתכתבותם של אנשי שירות המדינה, ואפילו התחיקה הישנה והמופלאה באמת של תורכיה על האוטונומיה של העדות האתנו-דתיות השונות, שתוארן הרשמי היה "מילת" – "אומות": מילת-אי-רום, מילת-אי-ארמני, מילת-אי-מוסווייה (האומה היוונית, האומה הארמנית, האומה של בני דת משה). רק סעיפים אחדים ניתן לצטט כאן: אלה העוסקים בשוויון אזרחי, בלשונות, במה שמתקרא "אוטונומיה תרבותית", במקומות הקדושים, ובחוקי הקרקעות, ניגע רק בבעיות הכלליות. הקטעים שיובאו יש בהם כדי לאשר את ההצהרה שהצהיר המחבר באוזני הוועדה

המלכותית לארץ-ישראל: כי היהודים מוכנים לערוב למיעוט הערבי בארץ-ישראל העברית את מכסימום הזכויות שתבעו הם לעצמם, אבל לא קיבלון מעולם במדינות אחרות.

בקרואנו את הטייטה הזאת עלינו לזכור, כי לפי העיקרון שהוא האל"ף והתי"ו של הרוויזיוניזם הציוני, אין ארץ-ישראל יכולה להגיע לעצמאות מדינית אלא לאחר שיקום בה רוב יהודי. מצד שני, הרעיון הרוויזיוניסטי בדבר ארץ-ישראל עצמאית התבטא אז (בשנת 1934) בדומיניון במסגרת הקיסרות הבריטית, ורבים ביניהם עדיין דוגלים ברעיון הזה עד היום.

שויון אזרחי

- (1) עקרון שיווי הזכויות בשביל כל האזרחים מכל הגזעים, האמונות, הלשונות או המעמדות יונהג בלי כל הגבלה, בכל המגזרים של חיי הציבור במדינה, בתנאי שלא ייעשה דבר העלול להפריע לכל יהודי מארץ זרה לשוב למולדתו – אל ארץ-ישראל – וליהפך על-ידי כך באורח אוטומטי לאזרח ארץ-ישראלי.
- (2) בכל קבינט, שבו ישמש יהודי במשרת ראש-ממשלה, תוצע משרת סגן ראש-הממשלה, תוצע משרת סגן ראש-הממשלה לערבי, וכן ליהפך.
- (3) השתתפות פרופורציונלית של יהודים וערבים הן בחובות והן בטובות-ההנאה של המדינה, - כלל זה יחול על בחירות לפרלמנט על השירות האזרחי והצבאי ועל המענקים התקציביים.
- (4) הכלל הזה יחול על עיריות או מועצות מקומיות מעורבות.

ב. לשונות

- (1) הלשון העברית והלשון הערבית תהיינה שוות בזכויותיהן ובתוקפן החוקי.
- (2) שום חוק מדינה, או מנשר, או פקודה; שום מטבע או שטר-כסף, או בול של המדינה; שום פרסום או רישום שהופקו על חשבון המדינה, לא יהיו בעלי תוקף, אלא אם כן יוצאו באורח זהה הן בעברית והן בערבית.
- (3) השימוש בעברית ובערבית יהיה בעל תוקף חוקי שווה בפרלמנט, בבתי המשפט, בבתי-הספר, ובאופן כללי – בכל משרד או מוסד של המדינה, וכן בכל בית-ספר מכל דרגה שהיא.
- (4) כל משרדי המדינה יענו לכל פונה, בעל-פה ובכתב, בלשון פנייתו, בין בעברית ובין בערבית.

ג. אוטונומיה תרבותית

- (1) הקיבוצים הלאומיים - היהודי והערבי¹ יוכרו בתור גופי-ציבור אוטונומיים, בעלי מעמד שווה לפי החוק.
אם ידרשו גם הערבים הנוצרים, או כל קבוצת-אזרחים אחרת, שיש לה הצדקה סבירה לתבוע אוטונומיה, מידת-מה של הכרה לאי-תלות, יהא הפרלמנט זכאי למלא את מבוקשם.
- (2) ואלה העניינים שתאציל המדינה לכל אחד מן הקיבוצים הלאומיים ביחס לחבריהם :
(א) דת ומעמד אישי;

¹ במקור האנגלי ethno communities,קהילות אתניות.

- (ב) החינוך על כל ענפיו ושלביו, בייחוד שלבי-היסוד של חינוך-חובה;
(ג) סיוע ממלכתי, לרבות עזרה סוציאלית לכל צורותיה;
(ד) בירור משפטים רגילים, הקשורים בעניינים שנזכרו לעיל.

(3) כל קיבוץ לאומי יבחר לעצמו אסיפה לאומית שתהא זכאית להוציא פקודות ולהטיל מסים בתחומי האוטונומיה שלו, ולמנות אכזקוטיבה לאומית, שתהא אחראית לפני אותה אסיפה.

(4) שר קבוע בדרגה של חבר-קבינט, שאינו תלוי בשום מפלגה, ייצג כל קיבוץ לאומי בתוך ממשלת הארץ.

ד. המקומות הקדושים

(1) השטחים הרלוונטיים בתוך העיר העתיקה של ירושלים, שתיחומם ייעשה בסמכותו של חבר-הלאומים, ייהנו מאותה מידה של אקסטרה-טריטוריאליות, המוכרת באופן כללי לגבי שגרירויות של מדינות.

(2) כל אחד מן השטחים האלה יהווה עירייה בסמכותה של מועצה, שתתמנה על-פי הסכם בין הרשויות הדתיות הנוגעות בדבר.

(3) משטר דומה לזה יוחל בשינויים מתאימים, על שאר האתרים הקדושים בארץ.

(4) חוץ מאשר בימי מלחמה יינתנו רשיונות-ביקור בשביל צליינים בלי הגבלה ולתקופת שהייה מספקת, לנתיני כל המדינות, בכפוף רק לתקנות הכרוכות בצרכי ההיגיינה,

התעבורה ובטחון הציבור, ובתנאי שהאביונים בין הצליינים יתכללו ויוחזרו בבוא העת לארצם על חשבון הרשות הדתית המתאימה.

(5) ציר מטעם חבר-הלאומים, במעמד של שגריר, יתמנה לייצג את בעלי-האינטרסים הנוגעים בדבר.

ה. קרקע

(1) יוקם בית-משפט ארץ-ישראלי לענייני קרקעות, שיכלול, בין שאר חבריו, שופטים ומומחים לענייני חקלאות משני הקיבוצים הלאומיים.

(2) כל אדמות-הבור וכל האדמות שאינן מעובדות כראוי לדעתו של בית-המשפט, יופקעו (במקרה האחרון יינתנו פיצויים הוגנים לבעליהן), ויהוו את הרזרווה הקרקעית של המדינה.

(3) לאחר שיושבחו הקרקעות האלה על חשבון המדינה, יחולקו שטחי הרזרווה הקרקעית שהושבחו לחלקות, שתימסרנה במחירים הוגנים ובתנאי-אשראי נוחים ליחידים ולקבוצות שיגישו בקשות לקבלן.

(4) החלקות תימסרנה בפיקוחו של בית-המשפט לענייני קרקעות למגישי הבקשות היהודים והערבים ולקבוצות בלי אפליה.

(5) כל מגיש בקשה יצטרך להניח את דעתו של בית-המשפט לענייני קרקעות:

(א) שאין ברשותו אדמה אחרת;

(ב) שיש בידו מינימום סביר של הון או ציוד לעיבוד האדמה, בין שהללו הם משלו ובין שהומצאו לו על-ידי תומכים;

(ג) שיעבד את הקרקע בעצם ידיו.

ג

שאלה אחרת היא, אם ימצאו הערבים שכל זה הוא יסוד מספיק לשדלם להישאר בארץ עברית. אבל אם לא ירצו להישאר, יסרב המחבר לראות טרגדיה או אסון בנכונותם להגר. הוועדה המלכותית לארץ-ישראל לא נרתעה מפני הצעה שכזאת, אומץ-רוח הוא "מחלה" מידבקת. מכיון שיש לנו סמכות מוסרית גדולה זו לחזות מתוך שקט נפשי אפשרות יציאתם של 350,000 ערבים מפניה אחת של ארץ-ישראל, הרי אין אנו צריכים להיבהל מפני אפשרות יציאתם של 900,000. המחבר, כפי שכבר אמר, אינו יכול לראות שום הכרח ביציאה זו: מהרבה בחינות לא יהא זה אפילו רצוי. אבל אם יתברר, שהערבים יעדיפו להגר, הרי מותר לדון באפשרות זו בלי העמדת פנים של דאגה.

מאז 1923, כאשר הועברו תוך חודשים אחדים לפחות 700,000 יוונים למקדוניה, ו-350,000 תורכים לתראקיה ולאנאטוליה, נעשה רעיון הגירות כאלה ידוע וכמעט פופולרי. היטלר, יהיה איש זה מתועב כאשר יהיה, הוסיף בזמן האחרון להוציא מוניטין בעולם לרעיון הזה. מובן, שמבקרו שוללים בכל תוקף את מדיניותו המתבטאת בהעברתם של הגרמנים מטרנטינו ומן הארצות הבאלטיות וביישובם בשדות ובבתים שנגזלו מן הפולנים: אבל לא העברת הגרמנים מעוררת, לאמיתו של דבר, ביקורת, אלא גזלת הפולנים: אי-אפשר להימנע מן הרושם, שאילו נגעה העברת-אוכלוסים זו רק לגרמנים מצד אחד ולאיטלקים ולתושבי הארצות הבלטיות מצד אחר, הרי תוצאותיו של מבצע זה לא היו גרועות כל-כך מבחינתם של שני הצדדים. כאשר מר רוזוולט צופה מראש מציאותם של 20 מיליון פליטים-בכוח לאחר

המלחמה, אין כל ספק בדבר שהוא חושב, כי מצבם של כל המיעוטים בהרבה ארצות יהיה ללא תקנה, כך שיהא צורך למצוא איזה שהוא פתרון רדיקאלי. גרגשיה, הנמצאת, כידוע לנו, בין אמוריה וחתייה, והמאוכלסת על-ידי תערובת של שני הגזעים, יש לה רוב של אמורים, ומשום כך הוחלט בשנת 1918 לספח אותה לאמוריה. והתוצאה? יש בה באמוריה היום מיעוט של 300,000 חתים, ואלה גורמים צרות. שמא ניטיב לעשות אם נספח את המחוז לחתייה? אבל במקרה כזה יהיה לה לחתייה מיעוט של 500,000 אמורים, ולכך תהיה אותה התוצאה. אפשר, ששלטון הרוב אינו תרופה מושלמת, אפילו במה שנוגע למפלגות, אבל במקרה של לאומים, פשוט אין תרופה זו משפיעה אלא בתור סם מרגיז; והברירה – שלטון המיעוט – היא גרועה עוד יותר. תרופה רדיקלית אמיתית אחת תהיה – התקדים היווני-תורכי משנת 1923. בגילוי לב, המחבר מפקפק, אם הדבר הזה הוא בר-ביצוע; אפשר, על כל פנים, לנסות פתרונות אחרים, שלא כאן המקום לעמוד עליהם. אבל מבחינה עיונית, הרי הרעיון על חלוקה מחודשת, בקנה-מידה המוני, של מיעוטים הולך ונעשה פופולארי יותר בקרב "מיטב הבריות", ושוב אין כל איסור על הדיון בנושא זה.

יתירה מזו: קיים הבדל מוסרי גדול אחד בין עניין ארץ-ישראל לבין כל שאר האזורים מעורבי-האוכלוסים בנוגע לשאלה מיוחדת זו על מתן אפשרות למיעוט להגר. בכל שאר האזורים נגרמים החיכוכים על-ידי שאפתנות: חלק אחד שואף להשתלט על זולתו, כך, על כל פנים, חושש החלק החלש יותר. יתכן ששאיפה כזאת היא מוצדקת, או נראית כמוצדקת, או שאפשר להצדיקה, במובן זה, שהיא ביטוי לחיוניות שעברה בירושה, חיוניות דינאמית כל-כך, שרק הבלגה של מלאכי-השרת תוכל לרסן אותה תמיד. אבל אפילו כך, אין זו, ככלות הכל, אלא שאיפה, לא צורך של ממש; "תיאבון" בריא, לא "רעב". לא כן בארץ-ישראל, שבה כל אי-נוחות הנגרמת לאוכלוסיה המקומית עקב זרימת העולים היא פרי הכרח טראגי, כי העולים האלה מוכרחים למצוא להם מקלט. אין לזה ולא כלום עם שאפתנות, ואף לא עם רצון לשלוט על מישהו; בהרבה מקרים אין זרימה זו נובעת אפילו משאיפת הפרט לעלות, שכן בכל הגירת

המונים נמצאים בהכרח מאות או אלפים, שהיו מעדיפים להישאר בארץ-מכורתם הישנה, אילו יכלו. סיבת הזרימה היא רעב אמיתי, געגועים לזהטים של בני-אדם שאין להם שום מקום אחר שיוכלו להקים בו מולדת לעצמם. אם יעדיפו הערבים להגר, הרי עצם העובדה שהם יכולים להגר תוכיח, להיפך, כי יש להם "אי-שם אחר" שבו יוכלו לבנות להם מולדת חדשה. מחלוקת זו בין "שום מקום אחר", לבין "אי-שם אחר" תשמש רק הד לקו-אופי אוניברסאלי של תקופתנו החדשה, ההסדר הבלתי-נמנע בין העמים ש"אין להם" לבין אלה ש"יש להם". אין שום עם ש"אין לו" צריך להרגיש עצמו אשם משום שכפות-המאזניים נעשו מעויינות, כפי שצריכות היו להיות עוד לפני זמן רב.

ד

דבר אחד הוא בחזקת ודאי: כל מדינה ערבית, שתמצא את האומץ ואת שטח-הקרקעות הדרוש כדי להזמין הגירה כזאת של עקורים, תזכה ביתרונות חומריים עצומים. היא תקבל מיד סכומי-הון בלתי-מוגבלים ואת טובי המומחים בעולם שיעמדו לרשותה לשם ביצוע תכניות נועזות ביותר להשבחת הקרקע ולהשקייתה. יתירה מזו: הדעת נותנת, שהמהגרים הערביים ישאו עימם חמורים טעונים עושר רב. על-ידי כך יקל לעין-ערוך לפתור את כל הבעיות, הכרוכות בפינוי ה"אזור" האירופי. מי יודע?

אבל כל זה אמור בדרך אגב; אין לדברים האלה כל שייכות למטרות המלחמה. ארץ-ישראל משני עברי-הירדן – שטחה מספיק בשביל מיליון הערבים, בשביל עוד מיליון של צאצאיהם. בשביל כמה מיליוני יהודים – ובשביל השלום; והשלום יהיה רב ושופע כמידתו גם באירופה.